

EPOCA

LITERARA

Constantin Georgeescu

Apare în fiecare duminică, — sub îngrijirea d-lui I. L. Caragiale

CRITICA ȘI LITERATURA

Să vedem dacă poezii din generația actuală s'au condus mai bine decât criticii față cu predecesorii lor.

Când citești operele celor câțiva poeți actuali, cari se dau cu foarte puțină modestie ca reprezentanți ai literaturii românești, te cuprind o mare decepțiune. Dinșiți dovedesc că nu au nicio legătură cu predecesorii lor, ba chiar nicio cunoștință de aceia cari au trăit în cele trei sferturi prime ale veacului. Nicio citație, nicio suvenir, nicio amintire directă sau indirectă nu îți deșteaptă măcar pe departe o corelație oarecare între mișcarea literară trecută și poezii de astăzi.

Ind lucrările acestora, rămân isb de faptul că prin niciun chip ei nu denotă o stăpânire oarecare a curentelor profesionale, nicio știință a istoriei literaturii trecute. Dacă n'ar fi însă decât atâtea, încă ar mai merge; dar e ceva și mai mult. Poezii noștri nu și ascund în nicio ocazie manifestarea unui suveran despreț pentru întreaga literatură dinaintea de Eminescu. În vorbele și scrierile lor, au aerul a spune că nu am avut literatură până la acest poet; iar ei, continuatorii lui, sunt și în talente, și în limbă, și în concepție poetică, superiori tehnicilor noștri literați, încât par că simțese o milă protectoare când se pomenește măcar de aceștia.

Cazul, caracteristic pe care l'am amintit aici în puține cuvinte este poate mic în felul său. Încă nu s'a auzit ca în domeniul literaturii, unde rebue să fie o continuitate fatală, a deaminteri în orice domeniu, mai ales intelectual, o generație nouă să se arate așa de desprețuitoare și așa de necunosătoare față cu alta veche. Pentru prima oară poate se ivește cazul ca poezii și literați, cari în genere au o slăbiciune naturală și o admirație de multe ori exagerată pentru muncitorii intelectuali trecuți, să caute cu afecțiune a se deosebi complet de aceștia și a simți rușine să fie luați drept descendenții lor.

Dar, imi va obiecta poate cineva, de ce te plângi de această stare de lucruri? Continuitatea este o stare fatală, însă de multe ori ea dă naștere imitației, lipsei de avânt și de originalitate. În genere, continuitatea aceasta există pe aiurea; dar de multe ori este un rău. Formulând criticele de mai sus, ai aerul a te plânge că generația actuală de poeți este prea originală, prea de sine stătătoare. Poate cineva să se plângă de ceea ce este idealul în artă, adică de succesiunea generațiilor independente unele de altele, cu geniul și originalitatea lor deosebită?

Dacă cele ce am zis ar merita o așa obiectiune, desigur că dreptatea nu ar fi de partea mea; dar această obiectiune nu se potrivește deloc. Eu nu mă plâng cumva că poeții actuali, rupând cu tradiția, sunt originali; eu mă plâng că, deși au rupt cu tradiția, totuși nu au mare originalitate, de vreme ce ei se inspiră dela un singur poet, Eminescu, pe cari îl imităază într'un mod din cale afară servil.

Iată realul, un rău foarte mare. Caci, să ne înțelegem: o generație care s'ar inspira și ar purcede dela o întreagă pleiadă a unei mișcări literare, de o valoare relativ chiar puțină, va produce mai bine, mai bogat și mai original, decât inspirându-se dela un singur poet, decât imitând servil pe un singur poet,

aibă acela, el pentru el, oricât de mare valoare. Iată marea slăbiciune a literaturii noastre actuale; toți poeții, poetastrii și poezii s'au rezezit cu lacomie să se adape la un singur izvor — Eminescu.

Ei bine, oricât de bogat ar fi izvorul acela — și nu e, dacă nu vrem să ne amăgim, din cale afară bogat — el nu e nesecabil. De aici a urmat că, voind care mai de care să înghită cât se poate mai mult, ne-am trezit cu o pleiadă de imitatori cu desăvârșire lipsiți de originalitate, cu aceeași tinctură poetică spalacită, cu neschimbata uniformitate de gândire și de apucături tehnice, cu aceeași ideatiune, cu aceeași serie de sentimente și de forme, ba, ce e și mai trist, cu aceleași erori și particularități de slăbiciune regretabile ale modelului.

Lipsita de tradiția largă și variată a întregii noastre literaturii, adăpată la un izvor prea strimt pentru afăția înșetați de nume, tributară fără nicio valoare proprie și umilită servă a unui singur model tinăr, în loc de a fi continuatoarea mândră și independentă a unei mișcări bătrâne de o sută de ani, — generația actuală nu poate avea nicio originalitate, și prin urmare nu poate marea o epocă serioasă și onorabilă în istoria literelor române.

Se înțelege că vorbesc în general, și nu uit că pe ici pe colo se mai găsește, din norocire, și câte o onorabilă excepție.

G. Panu

ASFINȚIT

Prin largi alei de grădini,
Ferit de gând și ochi străini,
Își poartă 'n silă pasul rar
Temutul, cruntul Ben-Omar,
Calif pe Mauri și vicar
Al marelui profet.
Stăpînul are mulți vrăjmași,
Dar stău năvalnic cavaiși,
Și drumul ori-și-cui închid:
Un zid în jur de zid.
Și'n treacă și-a suris Omar,
Un ris tăios, un ris amar;
El vede-atăta briu de streji —
Și simte 'ntregul lor zadar,
Că dușmanu-i năuntru lui,
Și paznic pentru cuget nu-i.
În largul mijloc de alei,
Stău arc de veghe șapte zmei
Incremenți în bronz măreț,
Un bronz bătrân și fără preț;
Și'n rinjet, șapte gură deschid
Să și curgă apa 'n largul blid,
Un blid cu zîmț resfrânt și lat
În marmur scump săpat.
... Închină ziua spre-asfințit;
E cerul jar tremurător;
Copații 'n psalm cântat ușor,
Își ard tămăia florilor,
Și 'mbată nara-i cu fior

De răcoros amurg...
Omar s'așează jos domol,
S'așează așa, de cuget gol,
Pe larga muche de fîntînă,
Ș'ascultă apele cum curg,
Tot curg și cântă și se'ngănă...
El și-a 'ndoit bărbia 'n piept;
Dar dând să și poarte ochii 'n jos
Pe fața blidului lucios,
Un salt de groaz' a dat napoi:
Să'l mintă nu'l pot ochii doî,
Să'l mintă-asa 'n adins:
E blidul tot, un sânger 'ntins,
Și'n lac de sânger, cap de ins,
E capul său plîndind desprins...
«E sânger, nu e cer resfrânt!»
În sânger ochii-i mari s'apînd,
Se'nneacă — și s'ar vrea răcind —
Și Ben-Omar, pferit la chip,
S'a prăbușit grămadă jos
Cu purpura 'n năsip!

A. Toma

Plagiatul ZOLA-BIBESCU

O campanie întreagă s'a ridicat în contra lui Zola după publicarea romanului său *Le Débacle*. Se știe metoda, — noi am zice mania, dacă n'ar fi interesată — marelui scriitor francez de a îngrămădi pe o țesătură simplă, pe o intrigă foarte banală, o colosală garnitură așa numită «documentară», pe care o învertește, o resucește, o răstoarnă pe toate fețele, o multiplică așa că, dintr'o povestire ce ar putea, cu tot aparatul cuviincios, să încapă în patruzeci de file, el reușește să scoată un volum de 400 de pagini. Garnitura documentară consistă în cea mai mare parte din vocabularele tehnice.

Așa, de exemplu, aproape jumătate dintr'un roman consistă din cuvintele tehnice ale mecanicilor de la drumul de fier. Zola a făcut cu multă răbdare vocabularul lor: taie cuvintele, face o grămadă mare din ele, și apoi ia câte un pumn din grămadă și presară peste paginile sale, cum se presară zahăr și scortșoara peste plăcintă ca să-i dea dulceața picantă. Ce rezultă d'aici? că cititorul naiv, profan în mecanică, fără să înțeleagă mare lucru, cască ochii mari în fața adincimii marelui naturalist, care știe să documenteze așa de admirabil, să dea așa de exact culoarea locală; dar, dacă se'ntimplă să cază cartea în mână vreunui mecanic de drum de fier, apoi acela are să se amuzeze foarte mult cu balivernele documentare ale naturalistului: trei din patru părți sunt potrivite ca nuca'n perete.

Această manie, ca să nu zicem chiar ghiduşie, a lui Zola s'a descoperit cu vîrf în *Le Débacle*. Se înțelege că în *Le Débacle* nu mai era vorba de catastrofa unei locomotive, ci de a unei armate colosale. Aci, romanul nu era în primejdie neînsemnată de a cădea la zece ani o dată în mâinile unor cunosători; era o carte ce a doua oară trebuia să cază în mână a mil de bravi ofițeri și soldați, la cari balivernele militare ale documentalistului nu puteau trece cu atîta ușurință neluate 'n seamă. În adevăr, încep rectificările. Zola, neștiind el însuși căt erau de grave greșelile lui, nu se astîmpără și aruncă prin «Figaro» o sfidare: «Persoanele cari au asistat, ca militari sau civili, la tragedia de la Sedan și cari au citit *Le Débacle*, potexce oare să spună dacă au găsit vreone înexactitate sau vreone greșală de amănunt în acest roman?» Ține-te apoi, o cascadă, o furtună întreagă de denunțări: inexactități, greșeli imposibile, vocabular tehnic poetic ș.c.l.

Cu ocazia aceasta însă, câțiva din acei ce căutau cu deamănuntul în *Le Débacle* elemente pentru a răspunde sfidării prea îndrăznețe a lui Zola, mai dau peste altceva și mai grav decât o inexactitate sau o falsă pricepere de vorbe tehnice: dau peste un plagiat în toată regula. Ofițerii descoperă că naturalistul, atât de amator de documente, luase o eminentă operă personală a unui camarad al lor, prințul George Bibescu, fost adjutant al generalului Douay în corpul 7 al armatei franceze, (*Belfort, Reims, Sedan, Campagne de 1870*) drept un document impersonal, o caldă lucrare originală drept un rece raport anonim, și astfel se crezuse în dreptul său a o forfecă pagină cu pagină și a o turna ca aparat documental în romanul său.

Dacă Zola s'ar fi mărginit a întrebuința opera prințului Bibescu numai ca un izvor de date sigure asupra mișcării corpului 7, se'nțelege că nimeni n'ar fi avut ceva de spus; cu toate că și atunci onestitatea literară ar fi reclamat o declarare cât de trecătoare, o notiță măcar, în care să se facă onoare izvorului prețioaselor date. Dar Zola a luat în întretimea lor pagine întregi, mărginindu-se a schimba pe ici pe colo câte o vorbă, cel mult câte o propoziție; a luat imaginile *telles quelles* și le-a transpus într'o deosebită ordine, presărând printre ele câte o propoziție a sa, care în genere se potrivește foarte puțin cu întregul pe care l'plagiază.

Deși Zola nu a avut un proces în fața justiției, cum prea ușor se putea să l'aibă, dacă în locul prințului Bibescu era un autor mai puțin cavalier și mai interesat, totuși a fost aspru judecat și pedepsit de opinia publică. S'a făcut un șgomot asurzitor în toată presa europeană: zărele continentului și insulelor au aplicat pe rînd lui Zola execuția paralelelor. N'aveam loc a reproduce mai mult decât următoarea mostră — trecerea curiasierilor pe puntea plutitoare dela Rémilly:

BIBESCU

...Droits sur leurs écriers, enveloppés dans leurs grands manteaux blancs, les cuirassiers passent silencieux; ils semblent portés par les eaux. Deux feux, allumés sur chaque des rives aux deux extrémités du pont, éclairent sens de leur lumière blafarde hommes et chevaux; leurs flammes se reflètent, d'une façon étrange, dans les casques brillants des cavaliers, et donne a ce spectacle quelque chose de fantastique etc.

ZOLA

...Les feux brûlaient sur les deux rives... Debout sur les écriers, serrant les guides, les cuirassiers passaient silencieux, passaient toujours, d'après dans leurs grands manteaux blancs, ne montrant que leurs casques tout allumés de reflets rouges. Et l'on aurait cru des cavaliers fantômes allant à la guerre des ténébreux avec des chevelures de flammes etc...

Si așa, zece de pagini.

Zola încolțit din toate părțile, se hotărăște în fine să răspundă. El publică în «Figaro» un lung articol, în care caută să se scuze arătând că își ia documentele de unde le găsește. Mărturisirea se pierde în o grămadă de vorbe: e bine s'o extragem și să o dăm singură; ea poate sta de sine și fără atîta garnitură zolaică:

«... Unul dintre adjutanții generalului Douay, prințul Bibescu, a scris asupra mișcărilor corpului 7 o operă de o extremă însemnată, de care m'am servit mult...»

«Mi s'a imputat cu asprime că am furat acea carte: asta este adevărat...»

De câteva zile a apărut *Rome* de Zola; e un enorm volum de 700 pagini; desigur, naturalistul n'a lipsit nici de astă dată să documenteze cu profusiune. Dacă însă l-o fi împins care cumva păcatul să ciupească dela vreun prinț al bisericii, cum a ciupit dela prințul Bibescu, poate n'are să l' meargă tot așa de ușor: altu'i popa și altu'i soldatul.

Caragiale.

CĂLĂTORIA

C. BALĂCESCU (1845)

A purcede pe 'ntunecare ziua pin'a se ivi
Orbește, pe pipaiete, și drumul fără a l' ști;
Din cadere în cadere a te tira nencetat,
Și ocilit de prăpăstii a te afla necurmat;
A face a treia parte din cale'ti pin'la nămiezi
Ș'apoi atuncl peste capu'ti negură de nor să vezi.
Și de frică și de spaimă pasurile-a'ti îndoii
Print'r un nisip nestatornic și spre scăpare-a grăbi:
A alerga din virtute, de mi'i de restrîșit isbit,
Către-o țintă fioroasă de-unde nimeni n'a venit;
In sfîrșit apoi, pe seară, de toate desamăgit,
A fi silit ca să'ti cauți un adăpost liniștit,
Unde, sînd rupt de trudă, a te culca și dormi —
Asta se chiam' a te naște, a viețui ș'a muri.

MIHAIL KOGĂLNICEANU

BĂRBATUL DE STAT

Viața omenească se desăvîrșește în acțiune, precum o plantă se desăvîrșește în fruct, precum opera de artă literară își găsește expresiunea cea mai înaltă în dramă. Simțirea și cugetarea își au ultima efflorescență în voiața rațională. Frumos este să citești pe Alfred de Musset și să străbați cu dînsul toată gama emoțiilor omenești, de la cele mai naive și mai blânde pînă la cele mai furtivoase și mai adînci, să ai admiri în extaz grațioasele producțiuni ale lui Correggio; interesant este să urmezi cu Newton mișcările corpurilor cerești, să ai te cuzunzi cu Schopenhauer în meditațiuni asupra ființei și soartei omenești; însă priveliștea cea mai vrednică de om este însuși omul luptându-se pentru înălțarea condițiilor de existență ale sale și ale semenilor săi! Un Pericles conducînd prin puterea cuvîntului pe Atenieni către o viață mai demnă, un Napoleon transformînd cu geniul său un continent întreg, un Cavour formînd importantul regat al Italiei din ceea ce Metternich numea o expresiune geografică și guvernându-l cu legi înțelepte, — sunt spectacule cu mult mai mărețe de cît opera de artă, de cît un organism științific sau un sistem filosofic ori cît de bine întocmit și motivat în amănuntele lui. Piedicele ce întîmpina un artist sau un cugetător sunt slabe în comparație cu uriașele stavile de cari se isbește și pe cari trebuie să le treacă un bărbat de stat pentru realizarea idealului său.

Kogălniceanu era format din acel argil prețios și rar din care se alcătuesc bărbații de stat. El posedă într'un grad înalt darul de a proba și de a convinge, un entuziasm vehement pentru poporul său, o sensibilitate vie, pasiuni puternice, o inteligență vastă și multilaterală, isvoare numeroase și bogate pentru înlăturarea unei dificultăți practice. Era într'insul ceva care imobila chiar violența. Arta de a scrie și de a și exprima gândurile în fraze limpez și mărețe erau pentru dînsul mijloace. Scopul său, întocmirea generală a intelectului său era de a

conduce barca statului cu măiestria unui cărmăciun consumat, de a o strecura printre stînci cu dibăcie sau de a l' imprima la momentul priincios o schimbare de direcție care să o scape de peire.

De cum ajunse în vîrstă maturității, el începu să se gîndească a ridica la demnitatea de oameni o clasă înjosită și miseră, a pune frîu unei oligarhii care de veacuri se ridicase d'asupra dreptului comun, de a stîrpi vițiile ce isvorau dintr'o putere nemăsurată și vițiile născute dintr'o mizerie adîncă, de a scurta sau chiar de a nimici distanța dintre asupriți și asupritori, dintre cei cari aveau numai drepturi și cei cari aveau numai datorii, de a pune capăt unei situații anormale care făcea slăbiciunea noastră și țaria vrăjmașilor noștri, de a ridica la demnitatea de cetățeni atâtea milioane de clăcași, în cari țara ar fi putut să găsească cel mai puternic sprijin contra uneltirilor străine.

Pentru ca să și implinească acest vis, nu l'a lipsit nici mîntea, nici curajul, nici puterea de a combina, nici puterea de a executa. Viața lui este plină de atâtea fapte mari, în cât spațiul ce ni se acordă în columnele acestui fol nu sunt de ajuns spre a le narra în amănuntele lor. Registrul activității sale publice este așa de întins, în cât se ridică de la notele cele mai de jos pînă la accentele cele mai acute. Nici un act mare nu s'a petrecut în istoria noastră contemporană fără ca el să nu fi luat parte la dînsul, niciun moment marcant nu l'a găsit nepregătit. Despre dînsul s'ar putea zice cu toată seriozitatea ceea ce Cicerone zicea în ironie despre consulul Fabius, că «n'a dormit de loc» în timpul magistraturii lui.

Pe cît timp Domnia lui Mihail Sturza era încă tare, rezimată pe protecția străină, care găsise într'insul un adept inteligent, Kogălniceanu nu crezu că a sosit momentul priincios de a luea contra regimului regulamentar. Drept vorbind, pe atunci idealul său politic nu era prea departe de al Domnitorului. El se simțea personal destul de bine sub un regim care, fără a se avînta în reforme primejdoase, începuse a intra pe o cale regulată față cu hoțiile desordinate ale epocii Fanarioților, care știa să prefăușcă talentul și știința lui când ele nu se înforcau împotriva stării de lucruri constituite prin Regulamentul Organic, care îi oferea favori îndestulătoare pentru o natură mai moderată. Epicureu cultivat și de bun gust, el se adapta la o situație politică și socială în care abaterile lui, dacă nu erau cu totul îngăduite, nu erau reprimite cu asprime. Copil resfătat al guvernului lui Mihail Sturza, de ce ar fi luat el însuși inițiativa la resturnarea lui?

Dar la 1844, nu știm din ce cauză. Kogălniceanu este închis în mănăstirea Hrișcă sau Rîșca. Scăpînd din închisoare, el mai petrecu în Moldova pînă și termina publicarea volumului întâiu din *Leopoldesi*, apoi plecă în 1845 la Paris, unde temperatura politica prea ridicată și impetuozitatea temperamentului său îl făcură să uite teoria evoluționistă, spre a se lăsa cu totul în voia curentului revoluționar. Parisul intrase pe atunci în acel neastempăr febril, din care avea să isbucnească revoluția din 1848. Aci el făcu cunoștință cu C. A. Rosetti, cu Nicolae Bălcescu și cu Ion Ghica. Raporturile lui cu acești tineri doritori de reforme rezezi, impacienți de schimbări subite și întinse, adevărați revoluționari crescuți în ideile franceze, avură o înfrîurire hotărîtoare asupra ideilor lui germane, îl făcură să vadă că situația politică din Principate nu mai suferă nicio amănare și că trebuie să se folosească de cea d'întăiu ocaziune de a preschimba din temelie edificiul politic și social al Românilor. Credem că sub aceste influențe Kogălniceanu se făcu din evoluționist revoluționar.

Poate că a aceste cauze trebuie să adăugăm o rivalitate, ascunsă la început, față și înimplacabilă mai târziu, între Kogălniceanu și Beizadea Grigorie Sturza, fiul Domnitorului. Această animositățe ajunge la culmea ei în anul 1848, cîci la 22 Iulie din acest an vedem pe favoritul lui Mihalache Sturza afirmînd că a «descoperit generalului Duhamel speculațiile agricole, sau mai bine zis industriale, ale lui Beizadea Grigorie, întreprinse spre păgubirea monastirii Neamtu cu nu mai puțin de patruzeci de mii de galbeni.» Afirmarea era îndrăzneță, scandalul fu mare; Mihail Sturza porunci ca denunțatorul să fie legat cot la cot și închis în mănăstirea Soveja. Dar acel ordin nu se împlini; Kogălniceanu dejucă cercetările administrației și rămase cățva timp ascuns la un amic, de unde apoi trecu în Bucovina.

Din acest moment ruptura între dînsul și Mihail Sturza este irevocabilă. Slabela legături ce l' uneau cu un regim, compromis cu desăvîrșire mai ales prin actual brutal săvîrșit, în ziua de 29 Martie 1848, asupra unor tineri cu aspirații generoase, se rup spre a nu se renoda nicodată. În Cer năuți, Kogălniceanu publica faimoasa lui broșură, care face epocă în viața lui și în istoria noastră contemporană. Această broșură poartă titlul *Dorințele partidului național din Moldova*. Într'insa se află resumat și exprimate în chipul cel mai lamuri reformele ce trebuiau neapărat introduse între Români. Nu mai găsim aci pe apologi

*) O prototație de M. Kogălniceanu, 1848, Iulie 22. Pag. 1 și din ed. 1894.

stul din 1837 al Rusiei, nici pe favoritul lui Sturza, ci pe bărbatul de stat care vede sigur și limpede calea mântuirii neamului său...

După spaima ce însuflă reformatorilor fapta lui Mihail Sturza din 29 Martie 1848, Kogălniceanu călătorii prin mai multe țări ale Europei, observând, comparând, studiind, îmbogățindu-și mintea cu impresii și cunoștințe de pretutindena...

Cât a răfăcut Kogălniceanu prin țări străine, nu putem spune. Este știut însă că, după Convenția dela Balta-Liman, Mihail Sturza fu destituit și înlocuit cu Grigore Ghica, principe de un caracter blând și afabil...

Discordurile se uită, inimile se apropiară și se încălziră una lângă alta, mâinile se strinseră din nou cu dragoste și frăție, când Congresul dela Paris, în dorința de a îmbunătăți soarta Românilor, îi invită să spună ce doresc prin mijlocirea Divanurilor Ad-hoc în 1857.

Angel Bemtrăescu

GR. ALEXANDRESCU

CÂND DAR O SĂ GUȘTI PACEA (1842)

Când dar o să guști pacea, o inimă măhnită? Când dar o să necetez amarul tău suspin? Viața ta e luptă grozavă, nemblănzită, lubirea, vecnic chin...

MICUȚA

DE B.-P. HASDEU ZIUA A TREIA

Doctorul Negus, un tiner de douăzeci și trei sau patru de ani, născut, subțire, smolțit la față, coroiat la nas, cu ochi mari, sprinținat, cu o frunte destul de bine desemnată...

Crezi tu că pentru tine rășare sau sfințește Acel uriaș falnic, al zilet domnitor? La patrie, la lume, la tot ce pătimește, Nimic nu ești dator? Eu lanțurile mele le sgudui cu mânie, Ca robul ce se luptă c'un jug neomenos...

CUGETĂTORI CONTEMPORANI

FRIEDRICH NIETZSCHE

IV. MORALA STĂPINILOR ȘI MORALA SCLAVILOR

Ce numim morală? Ce este bun și ce rău? Ce e virtute și ce viciu? Care-i fundamentul moralei? In ce raport stau morală și religie...

Legile morale sunt în chipul acesta destul de lămurite. Dacă totuși mai e cineva care nu înțelege utilitatea unor anume fapte, deși morale — atunci facem deosebire între utilitatea individului și utilitatea speciei...

devine necesară o critică a tuturor valorilor morale... valoarea acestor valori însăși se pune la îndoială... Până acum se lua, ca un ce dat

și mai presus de orice întrebare, valoarea acestor valori morale; nu se îndoaia nimeni cătuși de puțin, ci trebuie să pretuiască aceea ce e bun mai presus decât aceea ce e rău...

Dar în contra unei asemenea posibilități, vorbeste întreaga dezvoltare istorică și evoluțiunea înainte de toate! vor răspunde filosofii moderni, moralizii engleji în special!

«La început, așa spun modernii, câteva fapte desinteresate s'au laudat și s'au numit bune de către aceia cărora le-a fost spre folos; mai târziu s'a nălat origina laudei și s'au numit prin obșnuință unele fapte bune și s'au și simțit astfel, întocmai ca și cum ar fi avut în ele înseși ceva bun...»

Sunt de meditat aceste observații ale lui Nietzsche astăzi mai ales, când școala istorică este victorioasă peste tot. E într'adevăr o mică ironie a soartei în faptul că explicările date de dmsa presupun, ca fundament psihologic al progresului omeneș, uitarea, obșnuința, eroarea...

Valorile morale, deosebirile între bine și rău, moral și imoral, nu sunt produse istorice, ci creațiuni suferite ale oamenilor superiori din fiecare epocă — continuă Nietzsche. Asemenea oameni superiori sunt stăpîni, în sensul larg al cuvîntului; ei dispun de lumea morală.

Noi reprezentanții sensibilității și reflexiunii, noi creăm fără întrerupere ceea ce nu există încă: acea lume ce crește necontenit, lumea apreciațiilor, nuanțelor, ritmelor, perspectivei, gradațiilor, afirmărilor și negărilor. Aceasta poezie a invențiilor noastre o învață apoi pe de rost oamenii numiți activi, și o exercită, o traduce în carne și oase, o realizează până chiar în trivialitate...

Pentru acești reprezentanți ai umanității nu există puterea tradițiunii și nici respect de persoană și binele altuia. Ei sunt stăpîni și și creează, după propria lor natură, normele morale după cari au să urmeze. Numai sclavii își asigură existența prin contracte și cer misericordie în numele unei morale oficiale...

Cine poate porunci, cine prin natură este stăpîn... acela nu se uită la contracte! Cu asemenea ființe nu se contractează; ele vin ca hazardul fără motiv, fără rațiune, fără șovire, fără pretext și, întocmai ca trăsnetul, prea îngrozitor, prea repede, prea cu totul altfel pentru a fi măcar timp să le urască cineva...

Omul moral, pe care cultura modernă și l' pune ca ideal, e negațiunea acestor naturi de elită. Morală din zilele noastre propovăduiește milă pentru cei slabi și respect pentru tot ce e tradițional: ea e o morală pentru sclavi, nu pentru stăpîni — ne spune Nietzsche. Omul moral mo-

dern este omul în care forța creatoare este istovită, este omul potrivit turnelor și mediilor statistice...

Curentul în zilele noastre este spre o transformare, ba ceva mai mult, spre o slăbire și anihilare a individualității... Se pune multă nădejde că, prin vasele organisme colective și prin prefacerea omului într-o părțică a acestor organisme, se va putea administra omnia într'un chip mai economic, mai puțin periculos, mai uniform, mai sistematic...

Organizațiunea socială e scutul celor slabi și e în același timp principala condițiune a progresului, afirmă unanimsul nostru modern. Cuvîntul de solidaritate e aproape nelipsit astăzi din toate cărțile de morală, pe solidaritate se clădesc apoi teoriile sociologice, și în solidaritate stă idealul democrațiilor și tuturor progresiștilor...

«Acea ce ei — modernii — ar dori să dobândească, e verdea desfădare a fericii pentru turme, cu siguranță, cu livadate, cu usurare a vieții pentru fiecare: cântecele și învătărilor lor mai des cântate sunt «egalitatea drepturilor» și «mila pentru cei suferinzi»... Noi însă, cari avem un ochiu și o conștiință pentru problema propășirii plantei om, noi credem din potrivă că propășirea ei s'a petrecut numai sub condițiunile contrare: adică, prin situațiunile grele și periculoase a crescut ea în mărime și i s'a ascuțit forța de invențiune și concepere...

Cu această nouă perspectivă, de sigur, nu vom avea să așteptăm dela Nietzsche o judecată favorabilă asupra culturii noastre din prezent. Dintre diferiții factori ai acestei culturi, acela asupra căruia s'a exprimat dînsul mai fără șovăire este religieuna creștină. În articolul viitor, păreriile lui Nietzsche asupra creștinismului.

C. R. Motru

SPITALUL AMORULUI

— O PREFEȚĂ —

Barbu Lăutarul a lui Alexandri ne-a spus așa de bine cum se făceau ziafeturile și curtea în vremea veche, și ce rol important jucău pe atunci glasul și cobza lui: societatea înaltă de atunci, negustorie și poporul se nebunau după lăutari, cari le cântau de la naștere și până la groapă — la botz, la nunta, la înmormintare, de dimineață, toată ziua și toată noaptea...

Nu de multă vreme amorul m' muncește, Mă de chinuri grele imi pricinuiește; Noaptea mai cu seamă când natura tace Parcă tot m' chiamă, nu m' lasă'n pace.

O să mor of! o să mor Amărit și plin de dor; Nu știu scris, nu știu făcut,

Vez că parte n'am avut casca O să mor ah! o să mor... Trei minute fără tine, Mi se par, ingerul meu, Vcauri a fi mine, Și le petrec prea cu grețuri...

L'amăgitoare'ți parola Credeam și temeiți punctam, Și să'mi joc tu așa rolă Niciodată nu credeam. Nu m' pedepsi, stăpîna, Și spunem de m' iubesti, Și dacă l'a mea durere Poți să te milostivești.

Eu pentru al te'u amor Pătinesc bolesc să mor, Iar tu nici nu ai habar Să simți o milă măcar. Toată noaptea bat la poarta Și tu dormi, dormire-ai moarta!

CĂTRE CITITORII

Domnilor, Socotesc că nu fără cuviință am întitul această ediție «Spitalul Amоруlui», căci coprirederea-i nu veți vedea decât plânge de inimă rănite, suspinuri de piepturi săgetate, tînguii de dureri cumplite, oftări și tot felul de văitări, din pricina Amоруlui întocmai ca într'un Spital, în care se află mulțime de ostași loviți în bătaie și răniți de tot felul de arme, cari și arată ranele și își spun durerile, cerend ajutorul doftorilor...

2. Un articol de fond, care voia să zică veți feri, dacă nu m' veți asculta; 3. O revista exterioră, în care se afirmă pe baza deșeurilor telegrafice sau a foilor străine celor mai veridice, că bunăoară G. Ribaldi a încetat din viață; 4. Corespondențe, adică minciuni iscalite de către autorii lor, ceea ce dovedește, orișicum, un mare curaj moral; 5. Indemnări de a subscrie în favoarea de pildă, a Beduinilor cari n'au mijloc de a înființa o Operă în centrul Africe; 6. Fapte-diverse...

LITERATURA BRITANICA

LORD MACAULAY

La inaugurarea Bibliotecii și Institutului filosofic din Edinburg, în 4 noembrie 1846, Lord Macaulay, eminentul istoric, literat și...

Comparați cunoștințele literare ale marilor oameni din veacul al treisprezecelea cu acelea ce vor fi la dispozițiunea multora cari vor...

Este adevărat că persoanele cari știu numai englezește trebuie să citească Novum Organum într-o traducere; și aceasta îmi aduce aminte...

nemărginite comori intelectuale, la comori pe cari le ar fi învidiat cei mai mari lingviști din...

Și așa m'am întors la punctul de unde am pornit. Am fost rugat să vă invit a vă umplea paharele pentru Literatura Britanică; pentru acea...

ANTON PANN

DIN POVEȘTEA VORBEI (1852)

Ciungul, ologul și orbul cu golanul ce-l purta, La o cărciumă împreună bând pin' a se îmbeta, Orbul ridică paharul...

LAUDA VINULUI (1835)

Vinul e veselilor Mămărilor tuturor, Vinul e doftorul bun Al boalelor de comun, Balsamul celor răniți, Odăbul celor trudiți...

*) Shakespeare. **) Francis Bacon Lord de Verulam.

DIN SCRISORILE UNUI EGOIST

VI

... O mare greșală... Ar fi chiar o negliobie. Ești nebun? Știi că îți foarte mult la această îndelungă partidă de plăcere...

Știi ce o să se întâmple. O să te înamorezi ca un agtamiu, pentru că, cu toate povețele mele, ești încă un agtamiu. Dar asta tot n'ar fi mare primejdie; ce e mai rău, e că o să se namoreze și ea de tine...

Și mai la urmă, te oprește să răspunzi afirmativ la invitația amicului meu Berthaud; locul la ei e prea strimț pentru ca să găduiască doi străini...

noastră. În orice caz, la Sinaia nu vei avea pas să regreti absența domnișoarei Berthaud—mult mai comod—și fără primejdie...

VII

(Mîtografic) Primit scrisoarea. Renunță München. Vino direct fără zăbăvă. Voii timp; mă opresc pe drum, locuri favorite. Aștept nerăbdător.

Caragiale

VARIETĂȚI LITERARE

Lumea veche, spirituala revistă a doctorului Urechii, publică un sonet parnasiau, Ab Irato, foarte reușit, în care bogăția rimet și largimea...

Avem ce face, trebuie să-l reproducem. Autorul acestui sonet e un scriitor cu o reputație stabilită, și nu noi ne vom ridica în...

Ce cuminte trebuie să fie acel plus unul peste jumătatea cuvintătoarelor, de vreme ce el în mînca toată turmei pe care o părăsește ca să o dea întreaga turmei la care se alipește...

El și puterea, tot el acordă premiile, pensiile și recompensele; tot el bagă în fundul onet sau achia; tot el dă gândurilor multiple ale cuvintătoarelor eticheta de opinie; tot el, în fine, stabilește și consacra reputațiunile.

El și în contra lui nu o să fii eu nebun sau mîșu, mai ales că nu știu care e acela; fiindcă și modest pe lângă altele: mărirea el o dă; dar el fuge de dînsa; acestui suveran îi place, după ce și-a luat pataca, să se retragă în viața privată...

AB IRATO

Nu'mi măsura bine versul? Ce? Cum? Auzi acolo! Dar ritmul'mi curge'n vine! și rima? Je m'en moque...

CĂTRE CARI NE SCRÎU

Domnișor! cari ne trimiteți scrisori și manuscrise sunt rugați a nu mai pretinde răspuns în așa numita postă a redacțiunii, și cu atât mai puțin în deosebi. Răspunsul îl pot vedea chiar în...

coloanele foii: ce se publică se publică; ce nu, nu. De prisos să mă dăm și deslușiri, căutând cu modul acesta pretext pentru a face spirit. Să se știe că dacă un lucru nu s'a publicat, e că redacțiunii nu i s'a părut potrivit pentru foaia noastră...

SCISIUNE ARTISTICĂ

MANIFEST

Publicăm acul manifest pe care l-au dat artiștii retrași dela «Expoziția oficială anuală a operilor artiștilor în viață».

Din acest manifest, se vede că acești artiști pun arta lor mai presus de orice chestiune de interes material și sunt hotărîți să lupte independent.

Atragem atențiunea publicității asupra Expozițiilor Artiștilor independenți, despre care vom face și noi o dare de seamă. Iată manifestul:

Un ministru inteligent, amic și protector al artiștilor, a fondat, sunt acum câțiva ani, un salon de pictură la București. Acest salon oficial avea în însăși organizațiunea lui defecte, astfel că rezultatele obținute pînă acum au fost pur negative.

Azi noi voim s'o rupem cu trecutul și să ne declaram independenți, convinși fiindcă orice tutelă, orice autoritate este o piedică pusă dezvoltării artei și vătămătoare personalității artistice.

Artă trebuie să fie liberă, artă trebuie să fie independentă, și artiștii nu trebuie să fie mînăți decât de propria lor conștiință și de operile lor.

Fără ură contra persoanelor, fără venin și fără recriminații contra mulțimilor și nepunctuosilor cari închid calea celor tineri și poate celor talentați, — noi ne despărțim pentru a face o încercare de artă independentă, pentru a zgudu un jug care apasă.

Nu incapacitatea vedită a cutărui sau cutărui personaj incurcător și cumulator, actualmente în capul expozițiilor oficiale, ne împinge la revolta, ci ideea că poate încercarea noastră va da o noi adevăr artei în România. Noi credem în adevăr că expozițiunea oficială nu poate să aibă în capul ei decât un om care să intrinsecă aceste două condiții: lipsa de valoare și sîra spinării foarte flexibilă. Un adevărat artist va respinge todeauna inspectiunile și controlul oamenilor străini de artă într-o instituție pur artistică. Experiința de altfel ne-a dovedit că, dacă se găsește un artist în capul ministerului de care depinde expozițiunea, aceasta nu-i decât o întâmplare.

Nu trebuie ca publicul să se însele asupra intențiilor noastre, iată de ce publicăm acest manifest.

Cearța noastră nu-i o cearță de persoane. Cearța a fost pictura ce a făcut să se verse vasul. Sciziunea noastră e manifestarea de independență a câtorva artiști cari vor să se îngrijească numai de arta lor, iar nu de preocupățiunile de lumea mare și politica.

Noi voim să ne prezentăm înaintea publicului cu sinceritatea operelor noastre și nu cu medaliile câștigate prin multă mîșu și mai puțină servilitate, abilitate sau protecțiune.

Nu suntem nici campionii unei arte noue sau unei școli noue.

Jos coteriile! Jos bisericuțele! Jos cercurile de admirațiune mutuală!

Porțile noastre sunt larg deschise la toți, tuturor genurilor de artă: pictură, desenuri, ilustrațiuni, arhitectură, statuaria, sculptura în lemn, etc. O singură condițiune cerem unei opere de artă pentru a fi primită, aceea de a fi cu adevărat o operă de artă.

Prima noastră expozițiune va fi deschisă de la 2 Mai pînă la 1 Iunie 1896 în strada Franklin No. 12 (în fața Ateneului). Intrarea va fi liberă în toate zilele, afară de Vinerea, cînd se va percepe 2 franci de persoană.

Jurii expozițiilor de față îl vom forma noi înșine, iar al expozițiilor viitoare se va forma de noi împreună cu alte 6 persoane, pe care le vor alege toți expoziții din anul acesta în ultima zi a expozițiilor la ora 10 a. m.

Facem apel la toți artiștii precum și la public, și suntem siguri de mai înainte că încercarea noastră va fi încurajată de toți aceia cari iubesc arta și-i doresc emanciparea, — singura condiție a prosperității sale.

În fața artel oficiale, noi constituim arta independentă.

Sperăm că ni se va ține cont, de asta dată, că nu avem înaintea noastră decât 15 zile pentru a ne ridica d'asupra tuturor dificultăților, tuturor șicanelor, tuturor intimidărilor și tuturor vointelor rele, spre a ne putea organiza.

Comitetul de inițiativă al «Expoziției artiștilor independenți»:
Const. Artachino, S. D. Lukian, Nicolae Vermont, Alex. Bogdan-Pitești.

Toți abonații EPOCEI politice vor primi gratuit EPOCA LITERARA.

Jurnalul s'a făcut că nu are cuvintele mele, și reîncepî interogatoriul:

- Cu ce armă ve bateți?
- Cu carabina.
- Curios! Și la căți pași?
- La zece.
- Care e molivul duelului?
- Baronul a cutezat să fure de la mine papucii amantei mele.
- Cine e amanta dumitale?
- O juna Albinoasă, cu ochii roșii ca trandafirul și cu perut mai alb decît crinul!
- Imi daiți voce a anunța evenimentul chiar în foala de mîini?
- Dacă aceasta ve face plăcere!
- Eu voii presupune în articolul meu că dumneata ai ucis pe baronul Rosen; întemplantu-se cumva ațminte, voii rectifica faptul în foala de poimîini.
- Atunci să presupunemți mai bine, că baronul m'a ucis pe mine.
- Mă unese și cu asta.
- Wahlstimme ceru o bucată de hartie, scrisese câteva rînduri, și rugă pe Negus de a le trimite pe data la tipografia ziarului.
- Iată dar, că dela a doa zi eu nu mai existam pentru publicul Germaniei întregi, și chiar pentru oricine citea nemeștii!
- După ce toți musafirii s'au împrăștiat unul câte unul; după ce slugile au strins mesele verzi și lămpile, s'au așezat scaunele în jurul odăii; după ce am rămas numai eu și doctorul, i-am povestit scurta mea intrigă cu Micuța, scopul falsului meu duel cu Fel-desul, și ceru să mi facă o amputație.
- Amputație? Imnebunit-am!, Spiteful? D'apoi nu ești rîni?
- Vrei să zici, doctore, că am o rană imaginară? Ei bine! fă mi o amputație tot atât de imaginară! Închipeșteți mi, bunăoară, că vezi o gaură căt colea în fruntea mea, și urmează cu regularitate dupre cum te învața chirurgia. Șapoi îndată, fără zăbăvă;

sunt acum șase ceasuri și la opt și jumătate trebuie să mă duc acasă în cupeul tîn, lungil fără mișcare ca Gustav-Adolf după bătălia dela Lutzen. Apucă-te, parbleu! Micuța mă așteaptă, cum te aștepta într-o vreme reposita Sofia...

Numele Soficai a produs un efect nedeșcris. Din negru, Negus deveni rădăcinii. Fără a înlîmpina prin un singur cuvînt, el eși în odăea de alături, aduse un plastir, o bucată de pânză cenușă și bortețita ca o sită, corpul, comprese, bandaj... și peste câteva minute eram îmbodolit la cap ca un pașă turcesc cu trei cozi, și mă studiam cu multumire pe mine însumi în toate oglinzile salonului, zicînd, ca junele d. Mateescu în cursul serii publice: «Lumea este o iluziune!» Erau doi înși amputați, unul în oglindă, celălalt înaintea oglinzii... și niciunul rîni!

Mai trebuiește ceva, Negus? Sunt prea rumen la față pentru un rînit în frunte! N'ai cumva vr'o biloscală?

Doctorul aduse o sticlă cu prafuri și mă prefăcu într-o mummie din timpul lui Ramses; mă vîzui galben ca și cînd îmi mai rămăneau numai trei secunde de viață.

Nu mai era timpul de a ne culca: soarele s'a rădicat sus. Ni s'a servit ciocolată și Negus ordonă a se înhamă caii. Tocmai atunci un curier ne aduse ziarul Wahrheit (Adevărul), foala celebrului Wahlstimme, unde am găsit între altele:

«Un eveniment deplorabil a avut loc chiar în momentul în care scriem aceste rînduri. Doi studenți străini, Finlandezul baron Rosen și Moldovalul Ghiză Tacume s'au certat din cauza papucului unei june Albinoșe. Lucrul a ajuns la o provocațiune, și duelul a urmat astăzi în zori de zi, la zece pași, cu carabina. D. Tacume a căzut mort. Noi deplângem această catastrofă, cu atât mai mult, că nenorocitul june Moldoval a fost

un amic intim al nostru și un admirator sincer al ideilor noastre politice».

Abia avui timpul de a striga «bravo!» vîzîndu-mă ucis cu atîta sînge-rece de către viteazul jurnalist, cum iată sînd o altă novitate: un jandar cu două scrisori, una de o mărime și culoare ordinară, alta în o mică copertă trandafirie și pecețluită cu o inimă de bulină. Doctorul deschise pe cea dintîi și citi cu glas:

«Iubite Esculape,
«Femeea mea se află un peu mal de câteva zile; simte une migraine terrible; găsește dară la-dessus o oră liberă pour la voir.
«Al Domnieitale amic și serv,
«Mappsch.»

— Spune că voii veni la 9 și jumătate; zise Negus jandarului, care eși îndată, cu toată vederata sa dorința de a studia mai îndelungat cadavroasa mea față și legătura dela cap.

— Ascultă, badiță: — urmă el către mine, — ești tî-oii cîli și celalalt răvas, nu-i vorba; însă te rog din amicie, să îți secretul.

— Firește! Cum se țin toate secretele de amor între prieteni.

Negus amirios scrisoarea, zicînd: «mille-fleurs!» și apoi citi:

«Tiranule,
«Ved cum mă respălești pentru sacrificiile mele. Iată o săptămîna decînd nu mai «vii. Te aștept sau... te voii desprețui!
«Pînă acuma a ta credincioasă
«Fani.»

«Postscriptum. Știi că barbatul nostru se «duce la tribunal de la 9 ceasuri. Te sîrut «de o mie de ori, scumpul meu!
«F.»

— Scrisorile procurorului cu soția sa ne

sosese foarte la timp; zise Negus după o pansă de rîngîndire. Falsul tîu duel și imaginara ta rană o să facă numai decît o mare svonă pînă țig; deci, pentru că să nu urmeze cumva vreo cercetare legală, eu voii căuta să previu pe Mappsch, cumea totul e o gluma, un rîmășag, o jucărie... Gînditu-te-ai la aceasta, bre?

— Ba n'am avut cînd, frate; și mă incredintez că eram să fac cînt pe ce o stranică dobitocie, cu toate că sunt legist!

Negus sună clopotelel.

— Tu, Max, și o Iohann veți merge cu mine; după ce vom ajunge la casa domnului, îl veți scoate din cupeu și l veți duce pe sus, ca și cînd ar trage de moarte. Mă ntelegi? — zise el camerinerului, care l asculta cu gura căscată, ca pe un predicator latinesc dela biserică papistasă. Hai acum! adăuse Negus către mine, și am eșit.

Sezînd în trăsura, am improvizat următorul cântec în felul tuturor improvizățiilor, și care zugrăvia planul meu în privința Micuței:

Dracul, petrecînd prin lume,
Șta făcut un groaznic nume;
Toți fugăți, fugăți, fugăți
Cîin de dînsul auziți!

În sfîrșit, de cînd mă mare,
El se zice bolnav tare,
Și, lîngîndu-se pe pat,
Pelea popii a și dat!

Oameni cu bucurie
S'au grăbit pe loc să vie,
Și îngropîndu-l un alai,
Le-au trimis departe în rai!

De atunci, cu-oacă mîia
El se plîmbă fără trică;
Și lucrîndu-și după plac,
Striga: «doar nu sunt drac!»

Aci am ajuns la poarta casei doamnei Pachit.

Pînă acum n'am avut trebuința de a des-

crie edificiul respectabil melez gazde și personalitățile celorlalți chiriși, amabili ai mei megiași. Urmînd metodelui matematic, am definit mai înainte de toate centrul; de aci nu mi va fi greu a plimba o rază împrejuri, din punct în punct, și n'adați veți avea o circunferință!

Zidirea întregă se alcătua din rîndul de jos, rîndul de sus și o mansardă. În rîndul de sus locuam peste sala et și înșăși stăpîna casei cu prasila. În rîndul de jos se afla sub mine o băcăneasă veduvă după trei băceni, dela care toți studenții cvartalului luau pe datorie țiri, sardele etc.; sub doamna Pachit — un Frances parfumar cu soția sa, șapte feți și trei băcni, vristați treptat, începînd dela patru luni și pînă la noespreeze ani. În mansardă petreceau cu locuința, deasupra mea doi modiste, și deasupra doamnei Pachit trei studenți dela școala veterinară.

Cînd cupeul lui Negus s'a oprit la poartă, parfumarul, Monsieur Jules, deschise ușa, scoase capul dela care se respîndea mîrosul a nu știu cîte sute de esențe, își apăsă pe ceața scufica de lană albastră, și rosti cu un aer de Talleyrand: «Ca doil être que chose!» Tot atunci o mîna nu tocmai de cele mici a început a șterge de sudoare unul din geamurile la o ferestruică a mansardei, și apoi zării mîgînd că în lampa magică figura unei din modiste, Fraulein Gretchen, cea cu ochi-de-boi, dupre cum bețărînul Omer numea pe blonda Minerva.

Max al lui Negus deschise porțița cupeului.

— Mai înec! strigă doctorul. Nu vezi în ce stare se află rînitul, dobitocule? Mon cher monsieur Jules! adăuse el: Prêez-nous votre secours! O mon Dieu! quel malheur!

— Que vois-je! Monsieur Ghiză blesé!

În acest minut amîndoe modistele, căteși trei veterinari, proprietăreasa țirilor, cei

(urmează pe pagin'a 4-a sus.)

zece moștenitori ai parfumeriei cu mancele și muma lor, Cati și feciorul meu erau deja afară!

Bietul Dietrich, ce s'îmchipta acuma pe stăpânul său în gura morții, își frângea mâinile și își smulgea perul, aducându-și aminte, pe semne, că repositatul nu l-a plătit leașa pe trei luni.

Veterinarii au început a explica modistelor diferența dintre un om rănit și un câine împușcat.

Frantuzimea necăjea pe Negus pentru a afla le *pourquoi* al rănii.

Cati alerga ca o căprioară sus și se întoarse cu doamna Pacht și Micuța. Dar sârmana ducea nici a avut când să vadă balul pe cavalerescul său apărător dela halul mascat: ea a leșinat pe pragul ușii, căzând fără simțiri pe scara; și îndată grupa privitorilor s'a împărțit în două: modistele, băcăneasa și Francezele au rămas lângă mine; veterinarul și Francezii s'au aruncat să ajute Micuța: atracția sexului fiind o lege fizică ca și atracția newtoniană!

Max m'a rădicat de subsoartă, Iohann m'a luat de picioare, Negus imi sprijinea capul, *Fraulein Gretchen* imi ținea mâna dreaptă, uitându-se la mine cu o nespusă îngrijire, plină de o sensibilitate curată nemțească; *Fraulein Annchen*, modista cea mai fină, balae ca un *padel*, imi ținea mâna stângă, stringându-o convulsiv din o prea mare simpatie; Francezele cîrpițau; băcăneasa sfiorăia: cu astfel de alaii am fost scos din trăsura. Micuța, Cati și doamna Pacht se facură deja nevezute odată cu partea bărbătească a societății. Cu ochii aproape de tot închisți, fui suit în odaia mea și lungit în așternut. Negus a rugat apoi pe toți să iasă, a tras zăvorul ușii, și am rămas numai noi.

Nebun de bucurie, am sărit din pat. — M'ai îndatorat, Negus, pină la mormint! îi zisei, sărutându-l în gură cu încântare. Ha, ha, ha! eram să mor de ris... nu de rană! Deacuma me desbrac și mă culc. Tu să treci la doamna Pacht și s'o rogi, s'o rogi foarte mult a mă priveghea în lipsa ta.

— Las' pe mine!
— Poate fi se va înfățișa prilejul de a șopti v'o două cuvinte la urechea Micuței. Spune-i că prezența sa m'ar ușura durerea... că 'i e cunoscută cauza duelului.

— Și celelalte!
Eram deja desbrăcat și întins pe perne, când Negus luă ziua bună, imi dori ispravă, și eși.

Ditrich, intrând pe virful degetelor, se apropia de mine.

— Cuconășule!
— Of!
— Cuconășule!
— Uf!
— Cuconășule!
— Ah!
— Cuconășule!
— Tu... ești... cheamă... pe... Ca-ti... Oh!

Ditrich reveni peste un minut cu slujnica doamnei Pacht.

Făcui lui Ditrich semn cu mâna ca să iasă.

— Ce nenorocire s'a întâmplat cu dv., domnule! — a început Cati, ștergând lacrimile ce-i curgeau din ochi, ca și când- ea ar fi mâncat o oca de hrean. Cine ar fi crezut! De ai ști cât de mult suferă duceala! D-ei, de a seara m'ia spus tot l' n'a dormit toată noaptea... astăzi vedându-vă rânit, a leșinat; se pare c'o să abia friguri, de slăbiciune nu poate sta în picioare... Doflorul cere v'a adus pe dv., îi rînduște acum niște doflori!...

— Doflorii?
Eram cât pe ce să mă arunc din pat, auzind despre dofloriile lui Negus și reamintindu-mi în o clipă istoria Soficai! Abia m'am putut stăpâni, și urmat cu vorba mai liniștit, trăgând glasul «cu limba de moarte»:
— Dra-gă... a-dun... rece-ta... s'o... ved... ca... să... nu... știe... nime... D'ar... veni... du-du-ca... de... seară.

Sprintoara Cati n'a zăbovit a'mi aduce rețeta. Fiind prea bolnav pentru a o putea lua în mână, rugai pe frumoasa mea să mi-o ție înaintea ochilor și apoi citii:
Rp. Ambrac levant. Scrup. j.
Pulv. Gantharid. Scrup. jB.
Acet. Morph. Drachm. jB.
Saechar. albi. Unc. j.
M. f. atque divide in XII partes aequales.
D. n. La un ceas un prof.
XII Dr. Negus.

Pină aci am reprodus din cuvînt în cuvînt, chiar din literă în literă, manuscrisul lui Ghiță Tăciune, coleg al meu dela universitatea ***, carele s'a împușcat sunt acum câteva săptămîni, și cum s'a împușcat! tocmai în noaptea cununiei sale cu o domnișoară frumoasă ca un finger, de spirit ca un demon, și inzestrată—ceace lipsește și fingerilor și demonilor,—cu cincizeci mii de galbeni în numerătoare!!

«Micuța» s'a găsit pe masa repositului, într'o copertă sub adresa mea și cu următoarea epistolă:
«Prietene,
«Sinuciderea mea este un anacronism. Adevăratul ei moment a trecut sunt deja șapte ani. Deatunci eram mort în idee, și dacă nu mă ucideam în realitate, cauza era că nu voiam ca lumea să poată presupune din parte-mi măcar o umbră de puslanimitate. Oamenii ar fi zis: el s'a ucis pentru că nu și-a putut face o poziție în societate, pentru că suferea de lipse, trebuia... și așa mai departe. Ei bine! imi trebuiau cincizeci mii de galbeni; imi trebuia o soție ca fecioara căria îi las numele meu, și nimica al meu afară de nume; imi trebuiau toate acestea pentru ca să capăt, în fine, dreptul de a mă împușca. L-am câștigat sump acest drept! Ce va spune lumea? Aș dori prea mult s'o pot ghici. Nu'î rămâne pină aici cînd eu a mă declara de nebun, căci atunci o vor desmînti lungile mele diplome de doctor în legi și licențiat în litere!! Așadar, oamenii vor fi siliți a crede, fără alte comentarii, că m'am împușcat simplu pentru că am obosit de a trăi. Causa ție se pare, poate, a fi cam curioasă? Crede-me, amice, cine trăiește prea repede, ostenește înfocmal așa, ca acela care alergă prea lute; și unul și altul ajung la scopul lor mai curînd decît broaștele-testoase ale umanității! Dar odată ce au ajuns la scop, ei nu mai au ce face...

«Îți las un manuscris pe care nu l'am sfârșit, fiindcă m'am oprit, din întâmplare, pe descrierea rețetei; și atunci m'ia venit ideea de a rămănea comic pină și în ajunul sinuciderii: e foarte natural de a muri vorbind de rețete! Tu ai cunoscut toate personajele «Micuței»; deci, adună-ți suvenirile, și sfârșește singur acest scurt epizod din scurta mea viață!

«Al teă—vorbă să fie—Ghiță!»

Am primit cu bucurie amicală însărcinare

a nenorocitului meu — vorbă să fie — Ghiță, și, cu ajutorul hărtiilor sale postume, am reușit a completa cele «Trei zile și trei nopți din viața unui student».

Micuța a căzut în lațul lui Tăciune chiar în ziua imaginărilor duș cu baronul Rosen. Rețeta lui Negus, compusă din opium și gîndaci de turbat, a făcut minuni în această împrejurare.

A doua zi, Tăciune s'a sculat teafăr din pat; dar n'a eșit din casă v'r'o două zile, păstrînd astfel buna cuvință și... legătura de la cap. Aceste două zile au fost pentru el un adevărat paradis al lui Mahomet, redus la o singură hurie.

În a treia zi Micuța începuse să amintea despre «necesitatea cununiei».

— Ai uitat, iubito, că nu am vîrsta leguită; să mai așteptăm un an, sau... doi ani.

— Promite-mi înaintea mamei; nu'ți cer altceva, scumpul meu!

— Să promit?... bine!... chiar măine o să vorbim cu cocoana Ana.

După masă, Ghiță își desleagă capul și alergă la baronul Rosen.

— Ce nou, Spițerule? Tot tirgul vueste despre dușul nostru și despre rana ta. Vezut-ai astăzi pe Maria.

— Ai un noroc fabulos, Feldeșule!

— Spune mai degrabă!

— Așteapt'o pe ea azi în odaia mea, pe la unsprezece deseară.

— Pe ea?
— Ti-am spus odată.

— Nu glumești?
— Pe cine; totuși...
— Totuși?
— Să nu cumva să aprinzi lumina.

— Oare să fii așa de urt?
— Mă poți crede că eu unul nu te voi măguli în asta privință.

— Fie cum zici; mă învoiesc; n'am ce face!

— Mai este ceva.
— Mai este?
— Să nu vorbești cu Micuța.

— Nu te pot înțelege!
— La bal mascat toate glasurile sunt acoperite și se par a fi deopotriva; acolo, sub mască, ai putut scăpa cu una cu două... dar trebuie să'ți spui cu franchețe, că ai o voce foarte nemusicală, și mă tem că domnișoara să nu se sperie! E cam deprinsă a leșina.

— S'apoi tot așa are să fie?
— Ba numai la început, badiță, pină ce'ți vei face o cale bătută.

— Primese și asta; însă, dacă ea singură va începe a vorbi?

— Urmează-ți drumul fără a răspunde!
— O dragoste originală!

— Cu atât mai romantică!
— Dar tu, unde vești dormi? Eu unul te previu că'mi păstrezi postul până dimineață.

— A la *bonne heure!* eu mă voi uita unde va da tirgul și norocul!

Baronul, parfumat ca o caldă de neguțător, intră într'amurgul în apartamentul lui Ghiță, unde l-aștepta Ditrich, prevenit de către stăpânul-său; pe când însuși Ghiță juca în billard, palavrăgea și rîdea ca un nebun, cîntînd trei arfiniste în cafeneaua «*Château aux fleurs*».

La unsprezece ore punct, Micuța eși pe verful degetelor din odaia sa, trecu cu mare pază coridorul, deschise înecător o ușă și... eată o cuprinsă în brațele baronului. Tot atunci, Ghiță eșea din «*Château aux fleurs*», cîntînd:

Marlborough s'ten va-t-en guerre,
Mironton...

și s'îndrepta pașii acasă!

După ce se sui pe scară, eroul nostru avea înaintea sa două uși; cea din dreapta ducea în odaia lui, cea din stînga în odaia doamnei Pacht. El se oprește, pare a sta pe gînduri, apoi bate de trei ori la ușa vechel actorițe, care odihnea de un ceas pe sinul... Morfeului.

— Cine-i acolo? răsuna dinăuntru o voce speriată.

Ghiță deschide ușa, și doamna Ana îl recunoaște la slaba lucire a candelor dinaintea iconei sîntului Sigfried, cel cu istoria zmeului.

— Ce să fie, domnul meu? O tragedie!
— Ba numai o melodramă, doamna mea!

Ghiță îi arată cu mâna patul deșert al Micuței.

— Unde-i Maria! O, Doamne!
— Fieca dumneavoastră e în odaia mea, în convorbiri misterioase cu baronul Rosen.

Doamna Pacht sări din pat, uitându-și de tot costumul de noapte, vrea să zice lipsa costumului, și se repezi la ușa.

Ghiță o reține.

— Încă un pas și'ți perde pe sirmana fețișă, care se află acuma foarte înaintată pe calea norocului.

— Adevărat spui! voiți stringe toți chirișișii, voiți intra cu marturi!

— M'ai înțeles de minune; însă mai este ceva la mijloc. Mai înainte de a fi a baronului, Maria a fost a mea și chiar acuma ea își închipește, pe 'ntunerice, ca se află lângă mine! Eu am vîndut-o baronului, am vîndut-o, doamna mea, precum se vinde un facton puțin usat, dar eșit din modă. Necesariul de abanos a fost din partea baronului, și eu l'am prezentat în numele meu; dușul de mai deunăzi a fost o poveste; în sfârșit, am întrebuintat mîi de vicleni pentru a ajunge la scopul meu... Baronul nu trebuie s'o știe! Cătați, ca Maria să nu me dea de gol! Altfel, ea este perdută!

Doamna Ana își ușa și șbură pe scara ce ducea la mansardă; de aci ea se pogori în rîndul de jos, și în câteva secunde reapăru însoțită cu două modiste, trei veterinar, băcăneasa și *Monsieur Jules* cu tot neamul! Se înțelege de la sine că hamele nocturne ale acestei societăți nu erau nici-decum «ca într'o zi de serbătoare».

Ghiță redeveni nevîzut: el merse liniștit înapoi la «*Château aux fleurs*» pentru a sfârși o partidă de chegle, cîntînd astăzi: «*Te souviens-tu? disais un capitaine...*»

Cînd gloata chirișișilor doamnei Pacht se ivi cu o multime de lumînări înaintea baronului și a Micuței... simțul de pudoare și frica legii de presă nu'mi permit a descrie starea în care se află tocmai atunci fericita păreche. Ovidiu a zugrăvit-o de mult latinește:

«Nunc juvat in teneris dominac jacuisse lacertis;
Si quando, lateri nunc bene juncta meo est...»

Ducea a leșinat, dupre obiceiul pămîntului. Feldeșul se învîlătuți în plapumă, se sculă în picioare ca statua lui Dante, și începuse:

— Protestez...

Nu știu ceea ce s'a petrecut mai departe, afară numai de rezultatul care a fost îndatorirea baronului de a lua pe Micuța de soție.

Pela două după miezul nopții, Ghiță, obosit ca un cal de poștă și tăcut ca un pește, reîntră în stăpînirea apartamentelor sale, porunci lui Ditrich să afume, — nu știu pentru ce, — în toate colțurile etacului, și adormi!

apoi, plînuind modul în care o să vorbească de acum înainte cu baronul, cu Micuța Victoria, etc.

Feldeșul nici în cap l-a plesnit vreo d'a se îndoi de buna-credință a amicului și interesul doamnei Ana și al Micuței aț firește, de a nu'î desmînti în această viață. Peste o săptămîna, baronul zicea universității și se cunună cu duceala. La a asistat la biserică, a jucat ș'a bătă-nunță, a fost cel dintăiu a ferici pe tineri.

Oricît de nepăsător în alegerea mijloilor, eroul nostru avea o inimă bună. Cu nia Micuței era o fatalitate pentru vea amantă a Feldeșului, și el, Ghiță, se sină a fi singura cauză a fatalității. Peste cîva zile, el vine la noua baroneasă, pe cînd -batul său nu era acasă.

— A, vicleanule! Tot nu mă uși?
— Nu uși niciodată pe amicii mei și toc-mai de aceea am venit la tine cu o rugă-minte.

— Refuz, orice să fie.

— Vom vedea, cucuțo, dacă țra da mîna. Mai înainte de a te lua, baronul a avut o întrebuintă...

— Și dumneata cutezi a'mi povesti niște asemenea mărșăvii?

— Fără «dumneata» și fără «mărșăvii», dragă baroneasă; ne cunoaștem de aproape. Așadar, biata mirenuntă, la *povera ragazza*, a rămas acuma, din pricina ta, *vestita de pîne și murind de foame*. Păcat! Cer dela tine, de la dumneata, de la dumneavoastră, să faci sau să faci ca baronul să'î dea pentru asigurarea viitorului șase mii de fiorini.

— Și oare cum crezi tu că eu voi stărui în favorul unei...

— Te'nreb odată pentru totdeauna: vrei sau nu? da sau ba?

— Nu; de o mie de ori, nu!

— Chiar astăzi voiți descoperi Feldeșului adevărul intrigii noastre: ne vom bate, vei rămănea poate veduvă... eu unul țiu prea puțin la viață!

Ghiță s'a sculat să iasă.

— Oprește-te înca un minut! cît ești de sêlbatic!

După mai multe vorbe și rîsorbe, Micuța s'a îndatorat a storcea dela bărbatu-său cele șase mii de fiorini. Ghiță a fost însărcinat din partea Feldeșului d'a duce banii la Victoria.

Peste nouă luni după acest eveniment, frumoasa Polonă a născut un fiu, care fu botezat sub numele românesc de Șerban.

Ghiță n'a trăit cu Victoria mai mult de-un an și a lăsat-o, drept moștenire, lui Negus. Într'o zi, când ea era dusă de-acasă, doctorul deschise cu o chee falsă sipețelul de sub-pat, scoase cele șase mii de fiorini, și deatunci n'a mai dat cu ochii de sârca jertfă. Astăzi ei se judecă. Cu această oca-siune, un mare număr de «vinovații», pină-cum dosite, s'au grămădit asupra capului lui Negus. Unii zic că se va osândi la lucrări publice; alții susțin cumcă va scăpa, fiind sprijinit de cucoanele cutare, cutare și cutare.

Jurnalistul *Wahlstimme* e unul din apărătorii lui Negus pe calea publicității...

FINE

MAREA FABRICĂ PE ACȚIUNI DE MAȘINI TIPO-LITOGRAFICE ALBERT & CIE FRANKENTHAL. Avantajele mașinilor noastre sunt de prisos a-le mai reaminti; este destul a spune că pină acum un număr de 46 mașini din fabricațiunea noastră funcționează în diferite Tipogrefii din orașele României.

Tamar indian Grillon. Fruct laxativ răcoritor; admirabil în contra constipației. 2 fr. 50 cutia. 29 Paris, 28 rue Grammont și în toate farmaciile.

BATNER SINGURILE CASSE CONSTRUITE DE OȚEL CALIT compus patent CONGERAVE NEGĂRIBIL ȘI NESPĂRGIBIL. FURNISORII Băncet Naționale a României. Direcțiunei Telegraficelor și poștelor.

BIBLIOGRAFI. In editura librăriei Carol Müller au mai apărut: No. 51. A. Vlahuță. Din goana vieții (portret), vol. I.

VAR HYDRAULIC CALITATE SUPERIOARĂ „BREAZĂ” SOCIETATE ROMÂNĂ ANONIMĂ PENTRU FABRICAREA Varului Hydraulic și a Cimentului Roman. Mai înainte DAVIDESCU BREAZA & Cie.

VELOUTINE. Pudră de orez, preparată cu Bismuth Higienică, Adevărată, Invizibilă. Dă pielei o frumusețe și o frăgezime naturală.

TINCTURA INSTANTANEE NIGRITINA. Pentru a da părului culoarea neagră, castanie, brună. Gelle Frères. Paris. — 6, Avenue de l'Opere, 6. — Paris.

MIRON VELESCU Mașine agricole și industriale București. — Strada Smîrdan, 35. — București. Locomobile și Treerători. Secerători simple și cu aparat de legat snopi.

Vin de Peptonă a lui Chapeauteaut. Conține carne de boi digerată și făc tă solubilă prin Pepsină. Este recomandat în boalele de stomach, digestiunile grele sau ne-suficiente.

Nu mai la magazinul CENTRALA este de găsit adevărata Lumină incadescentă sist. Auer Perfecționată cu prețurile foarte reduse.